

Una visita reial: el viatge d'Alfons XIII a la conca del Llobregat

Les visites reials al principat de Catalunya foren constants durant el regnat d'Alfons XIII. Tant en els anys de la Restauració com amb l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera els desplaçaments del rei al principat formaren part de l'intent de la monarquia d'afermar els llaços amb les elits locals catalanes. L'extensió dels mitjans de transports a finals del segle XIX, augmentaren les possibilitats de les sortides regies. Caldria remuntar-nos a èpoques medievals, durant el regnat de Joan II d'Aragó, per trobar la darrera visita reial a la ciutat de Berga, una visita que va causar gran entusiasme, si més no, així ho recullen tots els diaris de l'època des del monàrquic *ABC* als més catalanistes com *la Veu de Catalunya*, que veien en la visita una oportunitat dels catalans per acostar-se al rei, i que aquest escoltés les reivindicacions del país.

Els viatges reials es caracteritzaven per un alt component propagandístic que tenien la finalitat de popularitzar el paper de la monarquia entre les classes socials més desfavorides. Així, en cada poble per on s'anunciava el pas de la comitiva, s'hi congregava un gran nombre de persones i arreu s'aixecaven arcs de triomf. Els

alcaldes demanaven als ciutadans que engalanessin les façanes i estacions per on havia de passar la comitiva amb la penjada de banderes espanyoles i catalanes (segons el diari el Pla de Bages la casa Jorba envià 6.000 banderes espanyoles i catalanes al Berguedà en motiu de la visita reial (1) i en moltes localitats, com a Manresa, les escoles públiques suspenien les classes (2).

Aquesta posada en escena maquillava, als ulls de la cort, la realitat d'un país marcat encara per unes pèssimes condicions de treball i vida dels seus treballadors. Exemples emblemàtics d'aquests viatges fo-

ren el viatge a la depauperada regió de les Hurdes (Extremadura) o el fet que Alfons XIII fos el primer monarca espanyol que visità les Illes Canàries (1904). Altres motius d'aquestes sortides podien ser el desplegament diplomàtic, com la trobada amb el *kaiser* alemany Guillem II a Vigo l'any 1904. Pel mateix motiu, Alfons XIII visità nombroses capitals europees com Berlín, Viena o París. Així doncs la monarquia alfonsina intentà consolidar la seva popularitat desplegant un intens calendari de viatges reials arreu del país.

En el cas de l'any 1908, Alfons XIII va realitzar una visita de 15 dies al Principat i va pas-

sar tres dies al Berguedà. Sembla que l'interès del monarca per conèixer les principals indústries fou el principal motiu de la visita on s'alternaren els fastos, recepcions i actes lúdics amb diferents visites a fàbriques. La monarquia pretenia enfortir els llaços amb les elits locals catalanes amb l'ennobliment de nombroses famílies burgeses i industrials, amb la intenció de crear una elit dirigent local propera al règim. En aquest sentit durant el viatge, el monarca visità les principals indústries del país com l'Espanya Industrial i la Maquinista Terrestre i Marítima de Barcelona, i la colònia Sedó a Esparregue-

Arribada del monarca a l'estació del Nord de Manresa, acompanyat del cap del govern, Antonio Maura, on fou rebut per les principals autoritats de l'època i des d'on agafà un automòbil per dirigir-se a Berga.

(AHCB)

Sortida del rei de la Colònia Pons, on el monarca dinà. Al fons, es pot observar la torre de l'amo guarnida per a l'ocasió.

FOTO: BALLELL. PUBLICADA EL 8 DE NOVEMBRE DE 1908 A LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA.

ra. El viatge es completà amb l'estada de tres dies al Berguedà, on visità les mines de Fígols, la fàbrica de ciment Asland i les colònies de cal Pons, cal Rosal i cal Monegal, i un viatge a Ripoll on visità també algunes de les indústries de la zona.

El regeneracionisme

Amb la pèrdua dels últims territoris d'ultramar, el 1898, l'Espanya de la Restauració havia entrat en una greu crisi econòmica i social. En el camp del pensament, aquest sentiment cristallitzà amb la coneguda Generación del 98, mentre que a nivell econòmic fou el corrent conegut com a regeneracionisme el qui intentà cercar solucions a la crisi colonial i al desenvolupament econòmic del país.

El regeneracionisme, que tenia els seus antecedents en el pensament dels arbitristes del segle XVII, i en el reformisme borbònic del segle XVIII, pretenia modernitzar un país eminentment agrícola, fet que es plasmà amb la publicació de nombrosos estudis i assaigs que denunciaven aquesta situació marcada per una tardana industrialització i la concentració de les empreses al País Basc i a Catalunya, úniques zones on hi havia unes classes burgeses capaces de dur a terme transformacions econòmiques de pes.

Caciquisme i obrerisme

Els regeneracionistes denunciaven el sistema de partits de la Restauració, sostingut a base d'un sistema parlamentari bipartidista, a partir d'unes eleccions prèviament decidides des del govern, que impedia canalitzar de forma democràtica els anhels del poble, ja que el sistema polític relegava a l'extra-parlamentarisme la resta de forces polítiques. A finals del segle XIX, a causa de l'empitjorament de les condicions de vida es produeix un augment de la conflictivitat obrera marcat per un fort component anarquista. En aquest sentit, el viatge fou una excusa perfecta per a l'exhibició de mostres de suport a la monarquia i al sistema establert de la Restauració, especialment entre la classe obrera, on l'augment de la conflictivitat havia estat significativa des de la vaga general de 1902.

Així en l'anterior visita reial, l'any 1904, el president de govern Maura havia estat objecte d'un atemptat, i els atacs es repetiren fins al punt que el mateix rei va patir un atemptat anarquista el dia del seu matrimoni amb Victòria de Battenberg, l'any 1906, del qual va sortir il·lès, però hi moriren 23 persones. Durant el viatge reial el dia 26 i 28 d'octubre es produïren a Barcelona petites explosions, a causa de les quals fou detingut per error un veí de Navàs que fou deixat en llibertat immediatament (3). La premsa pràcticament no va prestar atenció a aquests fets i en canvi, en cada crònica es destacava la massiva participació dels obrers en actes de su-

En cada poble per on passava la comitiva eren aixecats grans arcs commemoratius, com aquest, fet de ciment, a la Pobla de Lillet, custodiat per dos mossos d'esquadra.

FOTO: BALLELL. PUBLICADA EL 8 DE NOVEMBRE DE 1908 A LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA.

port al rei i les condecoracions, per part del monarca, del més veterans de cadascuna de les indústries que visitava.

L'any 1908 Maura torna a ser president de govern, un mandat que durà tres anys i propicià una certa estabilització del règim que començava a presentar els símptomes de decadència. El president acompanyà el rei en cada una de les etapes. Els principals càrrecs del principat, tant a l'Ajuntament de Barcelona com a la Diputació, són ocupats per membres de la Solidaritat Catalana, conglomerat de partits catalans creats el 1906 i que havia aconseguit guanyar per primera vegada les eleccions el 1907, on havien estat escollits polítics com Macià, Puig i Cadafalch o Macià, trencant així el sistema bipartidista de partits a Catalunya. El catalanisme havia tingut els seus primers èxits, fet que fou aprofitat durant el viatge per reivindicar més autonomia i poder per a les institucions catalanes. En aquest sentit un discurs de Cambó a la Veu de Catalunya (4) donà el tret de sortida polític al viatge.

El viatge regi

El viatge reial començà el dia 22 d'octubre amb l'arribada del seugui a l'estació del Passeig de Gràcia de Barcelona on foren aclamats durant tot el recorregut

fins a la Capitania General on els monarques s'allotjaren durant l'estada a la ciutat. Els 4 primers dies de la visita els monarques visitaren Barcelona. El primer dia les institucions civils i religioses de la ciutat, com la Catedral, on el cardenal Casañas oficià una missa, l'ajuntament, on l'alcalde pronuncià el discurs en català, i la Diputació, segons la premsa monàrquica de l'època "pasando por calles y plazas atestadas de gente". A la Diputació foren rebuts pel president Prat de la Riba, malgrat que encara no s'havia constituït la Mancomunitat, remarcà l'obra duta a terme per aquesta institució. A la tarda visitaren el Laberint d'Horta, on assistiren a una "garden party" amb "lo mejor de la buena sociedad barcelonesa". Després els reis pujaren al Tibidabo, i la jornada acabà amb una funció de gala al Liceu amb la representació d'Aïda.

El dia següent, coincidint amb l'aniversari de la reina, es feu una missa a la Mercè i els reis visitaren l'Espanya Industrial, una de les principals indústries del principat on veieren funcionar els telers. A la tarda, el rei visità la finca del marquès de Monistrol (a Sant Just Desvern) amb els marquesos Santmenat i Comillas. Al vespre es realitzà una serenata de la Societat dels Catorze, Cors de Clavé i la banda municipal davant de Capitania.

El dia 25 d'octubre els reis assistiren a una Festa Escolar al Parc de la Ciutadella i visitaren una exposició d'obres de pintors i escultors catalans al saló de la Reina Regent, al Palau de Belles Arts. A la tarda anaren a una

curse de braus a la plaça de les Arenes, i el dia acabà amb un ball a casa dels comtes de Torroella de Montgrí. El dia següent el rei va visitar les obres de la Gran Via (Via Laietana) que havia inaugurat el març anterior, i la reina va visitar la casa de la Maternitat. Al migdia i tarda els reis realitzaren diverses activitats al port de Barcelona: unes regates, un banquet al *Mundial Palace*, una cerimònia al port en el creuer Catalunya i la visita a l'esquadra francesa. Al vespre assistiren a un concert de beneficència al Palau de la Música.

El dia 27 els reis anaren de visita a Montserrat i el dia se-

El monarca a punt d'entrar a la mina Sant Josep de Figols, al costat de les vagonetes.

FOTO: BALLELL. / LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA.

Alfons XIII restà tres dies al Berguedà on visità les principals indústries tèxtils i mineres de la comarca. A la imatge, el rei enfilat damunt d'un cavall, dirigint-se a les mines de Figols.

FOTO: BALLELL. / LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA.

El rei i la reina Victòria Eugènia visitant la fàbrica de l'Espanya Industrial del barri de Sants a Barcelona. Durant la seva estada al principat els reis combinaren els actes lúdics amb visites a les principals indústries catalanes.

FOTO: BALLELL. / LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA.

güent agafaren el tren cap a Saragossa on s'hi estan 3 dies. Acabada la visita, la reina torna a Madrid i Alfons XIII a Barcelona, per continuar la segona part del viatge per terres del Bages i del Berguedà.

Visita Llobregat amunt

El 31 d'octubre a les vuit del matí el rei viatja en tren cap a Manresa acompanyat del Marquès de Comillas, el diputat Ferrer i Vidal i el senador marquès d'Alfons. Quan hi arriben l'estació és plena de gent: "*las cuestras que dan acceso a la ciudad, así como las tapias de las fábricas i los balcones i azoteas de los edificios mas altos es-*

tán cuajados de personas". Des d'allà agafen un cotxe i enfilen direcció a Puig-reig. Al passar per Sallent el rei visita la fàbrica tèxtil Mata i Pons on condecorà a l'obrer més antic de la població, de cognom Viñas de 72 anys, a Navàs es repeteix la cerimònia.

En arribar a Puig-reig el rei, acompanyat del president Maura, visita la fàbrica de cotó i l'església de la colònia Pons. Tot i la presència reial, les fàbriques no aturaren l'activitat i "*el monarca fue vitoreado por los obreros*" (5). La visita es va completar amb un banquet, servit pels germans Martín, al qual hi assistiren més de 140 comensals i fou amenitzat amb cant d'un cor d'obres. Sembla que el rei i el president van conversar una llarga estona amb empresaris i fabricants interessant-se per diverses qüestions de funcionament, i el rei condecorà als quatre obrers més antics amb la Creu d'Isabel la Catòlica, anomenats Viró, Flotats, Serra i Alegret, i l'administrador de la fàbrica Francesc Mauri.

Posteriorment el rei continuà la marxa i es va deturar a la cal Rosal, on el rebé l'Orfeó i l'orquestra de la colònia. Segons la premsa de l'època "*tots els llocs per on havia de passar el monarca estaven engalanats de flors i panotxes combinades amb garlandes*" (6). A l'arribada a Berga, on s'havia col·locat una instal·lació elèctrica especial per a l'ocasió, es cantà el Tedèum a l'església de Sant Pere, i es féu una recepció a l'ajuntament on una comissió va entregar al rei un memoràndum demanant la prolongació de la carretera a Sant Llorenç. Posteriorment es va ce-

El rei i els seus acompanyants enfilats en el tren que havia de dur-los a la Pobla de Lillet, on van visitar la fabrica de ciment Asland. FOTO: BALLELL. PUBLICADA EL 8 DE NOVEMBRE DE 1908 A LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA.

lebrar una Patum d'Honor que el monarca contemplà des del balcó de l'ajuntament. El rei no es quedà a dormir a la ciutat, sinó que va marxar a Figols, on s'allotjà a la torre del senyor Olano, per preparar la sortida a les mines del dia següent. José Enrique de Olano era un d'aquells industrials que formaven part de l'oligarquia econòmica que envoltava el rei, i arran d'aquesta visita li fou concedit el títol de comte de Figols.

L'1 de novembre el rei dedicà el dia a visitar la fàbrica de ciment Asland del Clot del Moro. Després d'una missa de campanya a Figols, la comitiva es dirigí cap a Guardiola en tramvia i després a la Pobla de Lillet. A migdia ja eren a la fàbrica de ciment Asland on fou rebut per Eusebi Güell i els seus fills, entre d'altres autoritats; la visita se centrà als canals i a les canonades del salt d'aigua. Al vespre va dormir altre cop al xalet del senyor Olano a Figols. En aquest punt la premsa destaca la presència de molta guàrdia civil pels contorns del

xalet del senyor Olano (7). El dia següent, al matí, va visitar les mines de carbó, concretament la mina Sant Josep. El rei entrà a la mina en les vagonetes; un cop acabada la visita, a dos quarts de dues, la comitiva surt cap a Barcelona, però es para a dinar a la colònia Monegal, on va visitar la fàbrica i va condecorar els obrers que portaven més de 40 anys treballant a la colònia, Pere Font, Josep Ordeig, Josep Lletjós i Josefa Reig. En cotxe, continuà cap a Prats de Lluçanès, Avinyó i Artés. Castellar del Vallès, Sabadell, Sant Cugat i finalment Barcelona on, després de la maratoniana jornada, el monarca encara va tenir temps d'assistir a la representació de l'obra teatral de *la Dida*, de Pitarra, al teatre Romea.

Altres visites del rei

El dia 3 el rei participa en actes a la Universitat de Barcelona, acut a una parada militar i visita la fàbrica d'automòbils Hispano-Suiza. Al vespre acudí al teatre Do-

rado on es representa l'obra *Las de Cain*. La següent sortida del monarca també serà a una altra colònia tèxtil, en aquest cas la Colònia Sedó a Esparreguera, la més gran de Catalunya, on se celebra un banquet i condecorà els obrers més veterans. A la tarda, un cop retornat a Barcelona el monarca inicia una sortida cap a Canet de Mar on inaugura l'escorxador, i passa la nit al castell de Santa Florentina, propietat del senyor Muntaner.

El dia 5 de novembre continua el viatge visitant el balneari la Granja Agrícola d'Arenys de Mar. Posteriorment el seguici continua en direcció a Vic on visita les principals institucions i una fàbrica de llonganisses. El 6 de novembre, últim dia del viatge, el rei encara té temps de seguir cap a Ripoll, passant per Sant Quirze de Besora i visitar la fàbrica dels senyors Forcada, Vidal i companyia. Al migdia va visitar l'Ajuntament i el monestir. A la tarda la comitiva emprèn la tornada a Barcelona, i a l'estació de França agafà el

tren per retornar a Madrid.

NOTES

- 1.- El Pla de Bages. Edició 30 d'octubre de 1908
- 2.- El Pla de Bages. Edició 30 d'octubre de 1908
- 3.- Diàrio de Avisos. Edició del 29 d'octubre de 1908
- 4.- La Veu de Catalunya. Edició del 26 d'octubre de 1908
- 5.- ABC. Edició del 2 de novembre de 1908
- 6.- El Pla de Bages. Edició del 2 de novembre de 1908
- 7.- El Pla de Bages. Edició del 2 de novembre de 1908

Jordi Algué Sala

